
Gepubliceerd

Het effect op werkgelegenheid en verloning van een verlaging van de werkgeversbijdragen: een natuurlijk experiment met Belgische data op bedrijfsniveau

Goos, M. & Konings, J. 2007. *The impact of payroll tax reductions on employment and wages: a natural experiment using firm level data*. LICOS Discussion Paper 178/2007.

Globalisering en de recente technologische innovatiegolf hebben als belangrijk negatief effect een afnemende vraag naar laaggeschoolde werknemers in ontwikkelde economieën zoals België. Een belangrijke kwestie is daarom hoe landen zoals België het gewin van globalisering en de innovatiegolf kunnen herverdelen zodat deze werknemers er niet het slachtoffer van worden. Men zou kunnen beargumenteren dat dit probleem zich vanzelf oplost, aangezien de toenemende vraag naar hogeschoolde werknemers en het bijgaand hogere loon voor deze groep drijfveren zijn voor het investeren in (her- en bij-)scholing. Echter, deze kwalitatieve aanpassing in het arbeidsaanbod kan jaren duren en veel benadeelde werknemers worden geconfronteerd met zowel financiële als informatieve drempels voor het verwerven van een hogere opleiding of her- en bijscholing. Vandaar dat loonsubsidies aan werkgevers een efficiënte en flexibele manier zouden kunnen zijn om de relatieve lonen en de tewerkstelling van laaggeschoolde werknemers te stimuleren.

Er is echter nog niet veel empirisch economisch onderzoek verricht naar dit specifiek soort beleidsmaatregelen. Dit artikel analyseert daarom het effect van de zogeheten 'Maribelsubsidies', een vermindering van de werkgeversbijdragen voor laaggeschoolde werknemers in België in de jaren negentig. De vraag is welke effecten deze subsidies hebben gehad op de tewerkstelling en de lonen van laaggeschoolde en andere werknemers in ons land.

De economische theorie voorspelt dat loonsubsidies zoals Maribel de tewerkstelling van laaggeschoolde werknemers verhogen. Dit effect is groter naarmate arbeidsaanbod en -vraag elastischer zijn: des te sterker de reactie in arbeidsaanbod of -vraag voor een gegeven subsidie,

des te meer een subsidie de tewerkstelling van laaggeschoolde werknemers doet toenemen. Onbelaste lonen voor de gesubsidieerde werknemers zullen naar verwachting toenemen met de elasticiteit van de arbeidsvraag en afnemen met de elasticiteit van het arbeidsaanbod, maar dit effect op de lonen kan deels worden opgeheven als het arbeidsaanbod toeneemt. Een dergelijke toename in het arbeidsaanbod kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een lagere looneis van de vakbonden ten gevolge van de loonsubsidies.

De empirische economische studies die deze theorieën trachten te testen zijn tot nog toe niet in consensus: onze data zijn uniek omdat zowel de subsidie als de hoogte ervan direct en per bedrijf worden geobserveerd. Maribelsubsidies hebben verschillende vormen gehad, en wij gebruiken juist deze verschillen tussen de subsidies voor onze analyse. Tussen september 1993 en juni 1997 was de zogeheten Maribel II/III van kracht, welke een bepaalde subsidie (tot ongeveer 3 600 euro) per laaggeschoolde arbeider gaf op basis van industrietaak, bedrijfsgrootte, en het aantal laaggeschoolde arbeiders. Van juni 1997 tot mei 1999 werd Maribel IV toegepast, waar deze subsidie (nu tot ongeveer 4 580 euro) niet meer tot specifieke sectoren werd gericht. Alle Maribelsubsidies waren van die aard dat kleinere bedrijven, en bedrijven met een hoger aantal of percentage voltijds laaggeschoolde werknemers een hogere subsidie kregen.

Er zijn twee manieren om het effect van de Maribel-subsidies te analyseren. Ten eerste kunnen we kijken naar het verschil in de toename van de tewerkstelling en van de lonen van laaggeschoolde arbeiders tussen de bedrijven die Maribelsubsidies juist beginnen of ophouden te ontvangen en de bedrijven die de subsidies (niet) blijven ontvangen. Uit deze eerste analyse blijkt dat de subsidies de voltijdse tewerkstelling van laaggeschoolde arbeiders met vijf tot acht procent en onbelaste lonen met een tot drie procent hebben doen toenemen. De marge in de grootte van het effect kan worden verklaard door verschillen tussen bedrijven in de gemiddelde subsidie per werknemer en door verschillen in de distributie van subsidies over verschillende sectoren van de economie. Het blijkt verder dat er geen substitutie-effect plaatsvond tussen lager en hoger opgeleide werknemers: dit wijst erop dat hoog- en laaggeschoolde werknemers

eerder complementair dan vervangend zijn in het productieproces.

Deze analyse laat ook zien dat het effect van de subsidies op de tewerkstelling in 1997 groter was dan in 1998: dit komt doordat in 1998 Maribel IV werd gestart, waarin ook minder competitieve niet-exporterende sectoren subsidies ontvingen. Een andere reden voor het grotere tewerkstellingseffect in 1997 is dat minimumlonen eerder bindend zijn in de exporterende sectoren met lage lonen die onder het Maribel II/III programma exclusief werden gesubsidieerd. Verder is het van belang op te merken dat het effect van de loonsubsidies op de tewerkstelling in beide richtingen werkt: bedrijven die de subsidies beginnen te ontvangen nemen 5,7 procent *meer* laaggeschoolde werknemers aan, en bedrijven die ophouden de subsidies te ontvangen nemen eenzelfde percentage *minder* laaggeschoolde werknemers aan. Dit betekent dat de bedrijven die deelnamen aan het Maribelprogramma geen extern hogere groei in werkgelegenheid ervaren ten opzichte van bedrijven die niet deelnamen. De resultaten van deze analyse zijn dus robuust. Verder is het effect van de Maribelsubsidie op het gemiddelde onbelaste loon van laaggeschoolde werknemers groter in 1998 dan in 1997. Dit is wederom te verklaren door een hogere elasticiteit van het arbeidsaanbod in de sectoren die voor het Maribel II/III-programma specifiek werden geselecteerd.

De tweede manier om de effecten van Maribelsubsidies op de tewerkstelling en op de lonen te onderzoeken is door het effect van variatie in de gemiddelde hoogte van de subsidie per arbeider tussen verschillende bedrijven te bestuderen. Uit deze tweede analyse blijkt dat een verdubbeling van de gemiddelde subsidie per arbeider de voltijdse tewerkstelling van laaggeschoolde werknemers met gemiddeld 3,7 procent en hun onbelaste lonen met gemiddeld 1,3 procent doet stijgen. Deze effecten zijn zowel kwalitatief als kwantitatief vergelijkbaar met de resultaten van de eerste analyse. Verder is er een groter effect op de tewerkstelling te observeren in die industrieën waar proportioneel meer laaggeschoolde arbeiders werken (zoals de transport- en communicatiesectoren). Dit kan worden verklaard door het feit dat voor deze sectoren vaker een verplicht minimumloon gehanteerd wordt, wat de elasticiteit van het arbeidsaanbod vergroot.

In conclusie blijkt dus dat de Maribelloonsubsidies voor laaggeschoolde arbeiders een positief effect op zowel de tewerkstelling als de onbelaste lonen van laaggeschoolde arbeiders hebben gehad, zonder dat dit ten koste ging van tewerkstelling van hoger geschoolde arbeiders. Het is gebleken dat het effect van een loonsubsidie op de tewerkstelling en de lonen groter is als de elasticiteit van de vraag (en daardoor de elasticiteit van de arbeidsvraag) hoger ligt. Aan de andere kant is alleen het effect op de tewerkstelling groter en het effect op de lonen juist kleiner wanneer het arbeidsaanbod elastischer is, zoals is te verwachten bij bindende minimumlonen: dit is bijvoorbeeld het geval in exporterende sectoren. Het effect van de Maribelsubsidies was dan ook groter op de tewerkstelling van laaggeschoolde arbeiders dan op hun lonen.

Ons onderzoek wijst dus uit dat loonsubsidies een rol zouden kunnen spelen in het (tijdelijk) opvangen van een negatief effect van globalisering en innovatie, namelijk de relatieve toename van werkloosheid en relatieve afname van lonen van laaggeschoolde arbeiders in ontwikkelde economieën.

*Maarten Goos
Jozef Konings
Faculteit Economische en
Toegepaste Economische Wetenschappen
K.U.Leuven*